

ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน เขตตำบลแม่วงก์ อำเภอแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์**FACTORS AFFECTING THE COMMUNITY ECONOMIC DEVELOPMENT IN AREA****MAE-WONG TAMBON, MAE-WONG DISTRICT, NAKHON SAWAN PROVINCE**พัชรภา สิ้นหิณสาร¹**บทคัดย่อ**

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ในเขตพื้นที่หมู่ที่ 3 เนินสมบูรณ์ ตำบลแม่วงก์ อำเภอแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์ และศึกษาแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ในเขตพื้นที่หมู่ที่ 3 เนินสมบูรณ์ ตำบลแม่วงก์ อำเภอแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์คือแบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model) ประชากรในการศึกษาคือชาวบ้านซึ่งเป็นหัวหน้าครัวเรือน ในเขตพื้นที่หมู่ที่ 3 เนินสมบูรณ์ ตำบลแม่วงก์ อำเภอแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 101 ครัวเรือน

ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ด้านเศรษฐกิจในมิติของรายได้ มีเพียงรายได้เฉลี่ยต่อคนของครัวเรือนเท่านั้นที่มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ส่วนรายได้จากอาชีพหลัก และรายได้จากอาชีพเสริมไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ในมิติของรายจ่ายประกอบไปด้วยรายจ่ายประเภทต้นทุนในการประกอบอาชีพ รายจ่ายที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต และรายจ่ายรวมทั้งหมดเฉลี่ยต่อคนในครัวเรือนล้วนเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงเชิงลบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ปัจจัยทางด้านการประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้ มีเพียงคนอายุมากกว่า 60 ปีมีอาชีพและรายได้เท่านั้นที่มีอิทธิพลทางตรงเชิงลบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ส่วนคนอายุ 15-60 ปีเต็ม มีอาชีพและรายได้ และครัวเรือนมีการเก็บออมเงินไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ส่วนปัจจัยทางด้านสังคมมีเพียง คนในครัวเรือนไม่สูบบุหรี่เท่านั้นที่มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ส่วนคนในครัวเรือนไม่ดื่มสุรา (ยกเว้นการดื่มเป็นครั้งคราว เฉลี่ยไม่เกินเดือนละ 1 ครั้ง), คนอายุ 6 ปีขึ้นไป ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง, คนสูงอายุ ได้รับการดูแลจากคนในครัวเรือน หมู่บ้าน/ชุมชน หรือภาครัฐ, คนพิการ ได้รับการดูแลจากคนในครัวเรือน หมู่บ้าน/ชุมชน หรือภาครัฐ และคนในครัวเรือนมีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณะเพื่อประโยชน์ของหมู่บ้าน/ชุมชนหรือท้องถิ่น เป็นปัจจัยที่ไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

คำสำคัญ : เศรษฐกิจชุมชน; การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน; ตำบลแม่วงก์

¹ สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

Abstract

This study has 2 main objectives: to study the factors affecting to the community economic development in area of Moo 3 Nernsomboon Mae-Wong District, Mae-Wong Tambon, Nakhon Sawan Province and to study community economic development guidelines in area of Moo 3 Nernsomboon Mae-Wong District, Mae-Wong Tambon, Nakhon Sawan Province. Methodologies of this research carry on quantitative research by using questionnaires as research tools and Structural Equation Modeling (SEM) as the techniques to analyze the data. The population in this study are people, who heads the household live in Moo 3 Nernsomboon Mae-Wong District, Mae-Wong Tambon, Nakhon Sawan Province 101 households.

The results of this study revealed as follows: The factors affecting to the community economic development are the economic factors in terms of revenue: there is only “average income per person in household” that has a positive direct effect on the community economic development and in terms of expenditure including “cost, necessary expenditures, and average expenditures per person in household” are factors that have a negative direct effect on the community economic development. The occupational factors: there is only “people older than 60 years, who have occupation and income” that has a negative direct effect on the community economic development. But “people aged 15-60 years, and household savings have not direct effect on the community economic development. The social factors: there is only “non-smoking household” have a positive direct effect on the community economic development. But “the household does not drink alcohol (except for the occasional drink average does not exceed one month’s time)”, “people aged 6 years and over religious practice at least 1 time per week”, “the older people receiving care from the household/ villager / community or the government”, “the disabled people receiving care from the household/ villager / community or the government”, and “the household is involved in public activities for the benefit of the village/ community or local” are factors that have not a direct effect on the community economic development.

Keywords : Community Economic; Community Economic Development; Mae-Wong Tambon

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากการพัฒนาประเทศที่เน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ พบว่าปัจจัยทำให้เศรษฐกิจของประเทศไทยประสบวิกฤตทางเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการว่างงาน ปัญหาการมุ่งเอาแต่เปรียบ ตลอดจนปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำให้แนวคิดการพัฒนาโดยสร้างความเข้มแข็งให้กับสังคมจากฐานล่างคือครอบครัวและชุมชน ด้วยกระบวนการร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และร่วมกันแก้ไขปัญหา ซึ่งเป็นแนวคิดของเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองที่มาจากกระแสพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ที่พระราชทานเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2540 โดยกระทรวงมหาดไทยได้นำแนวคิดนี้มาเป็นแนวทางในการพัฒนายุทธศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของอำเภอม่วงก่ จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ (1) เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่ประชาชน (2) เพื่อให้กลุ่มแม่บ้านมีอาชีพเสริม สร้างรายได้หลังฤดูเก็บเกี่ยว และ (3) เพื่อส่งเสริมการออมและการจัดบัญชีครัวเรือน โดยมีแนวทางการพัฒนา คือ (1) ส่งเสริมการเรียนรู้และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (2) พัฒนาและส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนในท้องถิ่นแบบครบวงจร (3) ส่งเสริมและสนับสนุนการแก้ไขปัญหาความยากจน และ (4) ส่งเสริมและสนับสนุนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในงานวิจัยนี้ จึงต้องการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้าที่ หมู่ที่ 3 เนินสมบุญณ์ ตำบลแม่วงก์ อำเภอม่วงก่ จังหวัดนครสวรรค์ เป็นลำดับแรก เนื่องจาก

เป็นหมู่บ้านที่ไม่มีการทำอุตสาหกรรมในครัวเรือนเลย ประชากรส่วนใหญ่จบเพียงการศึกษาภาคบังคับ และยังประสบกับปัญหาความยากจน โดยทำการศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน 3 ด้าน คือ (1) ด้านสภาพเศรษฐกิจ (2) ด้านการประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้ และ (3) ด้านสังคม เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ในเขตพื้นที่ หมู่ที่ 3 เนินสมบุญณ์ ตำบลแม่วงก์ อำเภอม่วงก่ จังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ในเขตพื้นที่ หมู่ที่ 3 เนินสมบุญณ์ ตำบลแม่วงก์ อำเภอม่วงก่ จังหวัดนครสวรรค์

นิยามศัพท์

ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน หมายถึง ด้านสภาพเศรษฐกิจ ด้านการประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้ และด้านสังคม

ด้านสภาพเศรษฐกิจ หมายถึง การพิจารณาจาก (1) รายได้จากอาชีพหลัก (2) รายได้จากอาชีพเสริม (3) รายได้เฉลี่ยต่อคนของครัวเรือน (4) รายจ่ายประเภทต้นทุน (5) รายจ่ายที่จำเป็น และ (6) รายจ่ายเฉลี่ยต่อคนของครัวเรือน

ด้านการประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้ หมายถึง การพิจารณาจาก (1) คนอายุ 15-60 ปีเต็ม มีอาชีพและรายได้ (2) คนอายุมากกว่า 60 ปี มีอาชีพและรายได้และ (3) ครัวเรือนมีการเก็บออมเงิน

ด้านสังคม หมายถึง การพิจารณาจาก (1) คนในครัวเรือนไม่ดื่มสุรา (ยกเว้นการดื่มเป็นครั้งคราว เฉลี่ยไม่เกินเดือนละ 1 ครั้งฯ) (2) คนใน

ครัวเรือนไม่สูบบุหรี่ (3) คนอายุ 6 ปีขึ้นไป ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง (4) คนสูงอายุ ได้รับการดูแลจากคนในครัวเรือน หมู่บ้าน/ชุมชน หรือภาครัฐ (5) คนพิการ ได้รับการดูแลจากคนในครัวเรือน หมู่บ้าน/ชุมชน หรือภาครัฐ และ (6) คนในครัวเรือนมีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณะเพื่อประโยชน์ของหมู่บ้าน/ชุมชนหรือท้องถิ่น

การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน หมายถึง การมีคุณภาพชีวิตที่ดี พิจารณาจากระดับความสุขในการใช้ชีวิตของคนในชุมชน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ ดำเนินการในเขตพื้นที่ หมู่ที่ 3 เนินสมบูรณ์ ตำบลแม่วงก์ อำเภอแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์

2. ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือน ในเขตพื้นที่ หมู่ที่ 3 เนินสมบูรณ์ ตำบลแม่วงก์ อำเภอแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์ ที่ได้จากข้อมูล จปฐ. ปี 2557 (สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดนครสวรรค์, 2558) จำนวน 101 ครัวเรือน

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยนี้มีขอบเขตด้านเนื้อหาที่การศึกษา ดังต่อไปนี้

3.1 ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วย ด้านสภาพเศรษฐกิจ ด้านการประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้ และด้านสังคม

3.2 แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

ประโยชน์ที่ได้รับการวิจัย

1. ได้ข้อมูลลักษณะ และปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ในเขตพื้นที่หมู่ที่ 3 เนินสมบูรณ์ ตำบลแม่วงก์ อำเภอแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์ที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาชุมชนต่อไป

2. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในเขตพื้นที่ หมู่ที่ 3 เนินสมบูรณ์ ตำบลแม่วงก์ อำเภอแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์ซึ่งชุมชนอื่นสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนของตนเองต่อไป

3. ภาครัฐสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายในการพัฒนาชุมชนต่อไป

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิดสำคัญต่าง ๆ ที่นำมาใช้เพื่อหาแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง รายละเอียดประกอบไปด้วย

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจ
สามารถสรุปได้ 7 แนวทางที่สำคัญได้แก่

1. แนวคิดที่เน้นการเจริญเติบโต หรือแนวคิดแบบดั้งเดิม

2. แนวคิดการกระจายรายได้ ให้ความสำคัญกับการกระจายรายได้ก่อนแล้วจึงเจริญเติบโต เป็นการพัฒนาตามแนวคิดของสังคมนิยม

3. แนวคิดการกระจายรายได้และความเจริญเติบโตไปพร้อม ๆ กัน ผลประโยชน์จากการพัฒนาสามารถกระจายไปได้ตลอดเวลาพร้อม ๆ กับการเจริญเติบโต

4. แนวคิดด้านสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐาน เน้นความสำคัญของการพัฒนาไปที่ตัวคนเป็นหลัก

5. แนวคิดการพึ่งตนเอง พัฒนาประเทศโดยลดการพึ่งพาต่างประเทศลง

6. แนวคิดตามทฤษฎีภาวะทันสมัย

7. แนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืน

ซึ่งในงานวิจัยนี้ได้นำแนวคิดด้านสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานมาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจ

แนวคิดเกี่ยวกับสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐาน

แนวคิดนี้เน้นความสำคัญของการพัฒนาไปที่ตัวคนเป็นหลัก โดยเชื่อว่าความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวไม่อาจแก้ปัญหาความยากจนได้เสมอไป มีคนอีกเป็นจำนวนมากยังขาดสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐาน ในขณะที่ประเทศมีการเจริญเติบโต เพื่อบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนของคนยากจนที่ขาดแคลนสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานของการดำรงชีพ การพัฒนาตามแนวคิดนี้จึงมุ่งที่จะให้ผลของการพัฒนาตกไปถึงคนยากจนโดยตรงอย่างรวดเร็ว ก่อนที่เขาจะไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้

ช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) เครื่องชี้วัดข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน ที่ใช้ในการจัดเก็บข้อมูลช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) มี 5 หมวด 30 ตัวชี้วัด

หมวดที่ 1 สุขภาพดี มี 7 ตัวชี้วัด

หมวดที่ 2 มีบ้านอาศัย มี 8 ตัวชี้วัด

หมวดที่ 3 ฝึกฝนการศึกษา มี 5 ตัวชี้วัด

หมวดที่ 4 รายได้ก้าวหน้า มี 4 ตัวชี้วัด

หมวดที่ 5 ปลุกฝังค่านิยมไทย มี 6 ตัวชี้วัด

กำหนดขึ้นเพื่อใช้ในการชี้วัดว่าคนในแต่ละครัวเรือน ควรมีคุณภาพชีวิตขั้นต่ำในเรื่องนั้นๆ ในช่วงระยะเวลาหนึ่งๆ (ปกติจะกำหนด 5 ปี ตามระยะเวลาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ) ตามเกณฑ์ที่กำหนด จึงจะถือว่า “มีคุณภาพชีวิตตามเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน”

แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชน

เศรษฐกิจชุมชนเป็นเศรษฐกิจที่กระจาย ไม่กระจุกตัวเหมือนเศรษฐกิจรัฐหรือเศรษฐกิจทุน เพราะมีการกระจายความเจริญ การติดต่อสื่อสารเป็นแบบแนวนอนหรือเป็นแบบกระจาย ตลาดไม่ผูกขาดช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นเครือข่าย ดังนั้น

เศรษฐกิจชุมชนจึงเป็นภาพของการกระจายความเจริญที่มีอยู่ทั่วประเทศ เพราะเป็นระบบที่คำนึงถึงศีลธรรม ครอบครัว เพื่อนบ้าน และท้องถิ่นของตนเอง มีความเสมอภาคและมีความยุติธรรมต่อกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สังคีต พิริยะรังสรรค์ (2541, หน้า 37) ที่มองว่า การผลิตเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญที่สุดของการค้า ส่วนการแลกเปลี่ยนหรือการตลาดมีความสำคัญเป็นอันดับรองลงมา ดังนั้นผู้ผลิตและชุมชนต้องพึ่งตนเองให้ได้ เพื่อในที่สุดประเทศชาติก็จะสามารถพึ่งตนเองได้เช่นกัน และเพื่อให้เป็นการลดต้นทุนให้กับการผลิต ชุมชนควรให้ความสำคัญกับทรัพยากรที่สามารถหาได้ง่าย มีมากในท้องถิ่น รวมไปถึงทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ ยิ่งกว่านั้นควรมีการนำภูมิปัญญาที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่นมาใช้ก็จะทำให้ง่ายต่อการพัฒนายิ่งขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช. 2ค) ของกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทยเป็นข้อมูลกลางของประเทศที่ใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารการพัฒนาชนบท โดยมีเครื่องชี้วัด ดังนี้

1. ด้านโครงสร้างพื้นฐาน สภาพพื้นฐานของหมู่บ้าน (village profile) สถานที่ตั้ง จำนวนครัวเรือนและประชากร เป็นต้น

2. ด้านสภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สภาพการทำอาชีพส่วนใหญ่ของประชาชน การประกอบอุตสาหกรรมในครัวเรือน เป็นต้น

3. ด้านสุขภาวะและอนามัยสถานการณ์การพึ่งพาและดูแลตนเอง ในด้านสุขภาพ

4. ด้านความรู้และการศึกษา ระดับการศึกษาของคนในหมู่บ้านและการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาฝึกอบรมอาชีพ

5. ด้านการมีส่วนร่วมและความเข้มแข็งของชุมชนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการแสดงความคิดเห็น

6. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสภาพของทรัพยากรธรรมชาติ

7. ความปลอดภัยจากภัยพิบัติและความเสี่ยงของชุมชนสภาวะทั่วไปของประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชนต่อปัญหาภัยเสพติด

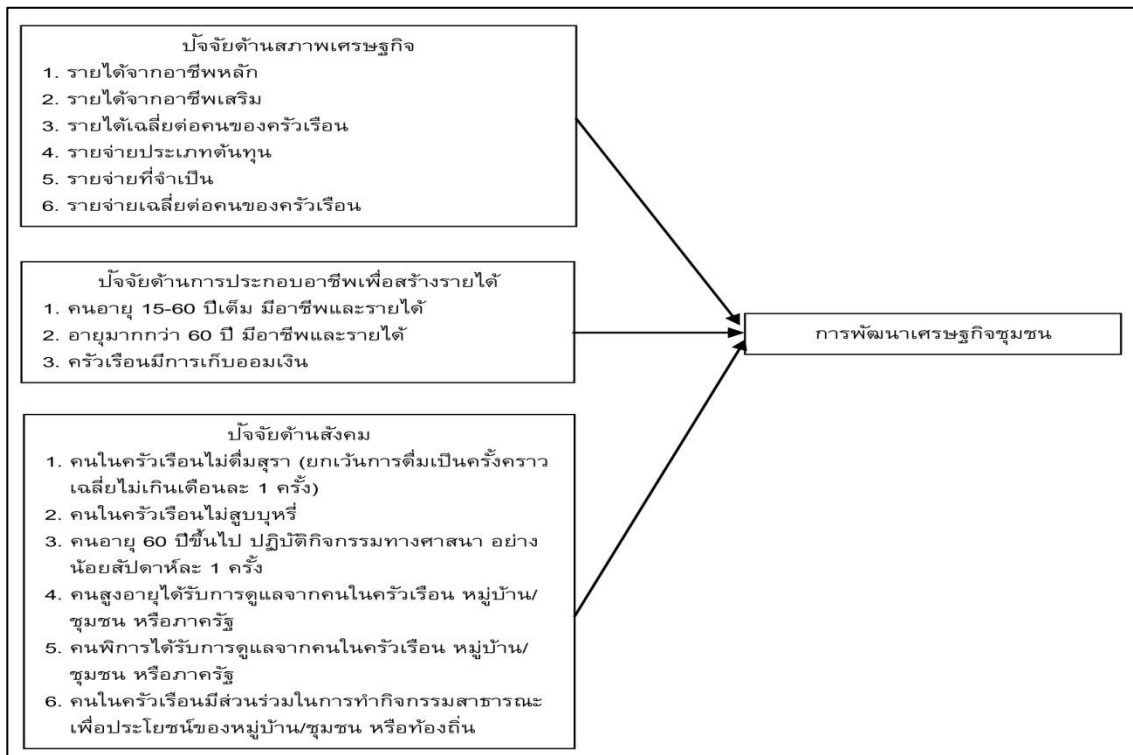
ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้สรุปมาเป็นปัจจัย 3 ด้านต่อไปนี้ คือ (1) ด้านสภาพเศรษฐกิจ (2) ด้านการประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้ และ (3) ด้านสังคม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นภาพรณ หนวานนท์ และพิสมัย รัตนโรจน์สกุล (2548) ได้วิจัยในเรื่องการเสริมสร้างทุนทางสังคมเพื่อชุมชนเข้มแข็ง สรุปผลวิจัยที่เกิดขึ้นจากการมีทุนทางสังคม ก่อให้เกิดผลดีต่อผู้ที่เข้ามาสัมพันธ์กันในหลายๆ ด้าน ที่สำคัญคือการทำให้เกิดพลังในการต่อสู้เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมาย ช่วยให้เราได้สร้างสรรค์ และพัฒนาความสามารถขึ้นมา รวมทั้งเปิดโอกาสให้คนได้ทำหรือเข้าถึงในสิ่งที่ต้องการได้ ซึ่งทั้งหมดนี้อาจถือได้ว่าทุนสังคมมีความสำคัญต่อการพัฒนา เพื่อให้สามารถทำสิ่งต่างๆ ให้บรรลุเป้าหมายได้ดี

พรเทพ รัตนเรืองศรี (2550) ได้ศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในการแก้ปัญหาความยากจน ของหมู่บ้านหนองแวง ตำบลโนนสะอาด อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น โดยมีการวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มเศรษฐกิจชุมชนจากปัจจัยภายใน 6 ด้าน ประกอบด้วย ด้านโครงสร้างการบริหารกลุ่ม ด้านการบริการ ด้านบุคคล ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์ สถานที่ และด้านการบริหารจัดการ ส่วนปัจจัยภายนอก แบ่งเป็น 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านสังคม ด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ และด้านการเมือง

จักรพงษ์ พวงงามชื่น, สวิชญา ศุภอุดมฤกษ์ ตรีรัตน์ และนเรศ รังควัต (2556) ได้ทำการศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านการมีส่วนร่วม พัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วม และประเมินผลรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน บ้านทาป่าเปา ตำบลทาปลาดุก อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ผลการศึกษาพบว่า ชาวบ้านมีประวัติการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าในระดับหนึ่งผ่านมิติของวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อต่างๆ ก่อให้เกิดกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรอย่างต่อเนื่อง

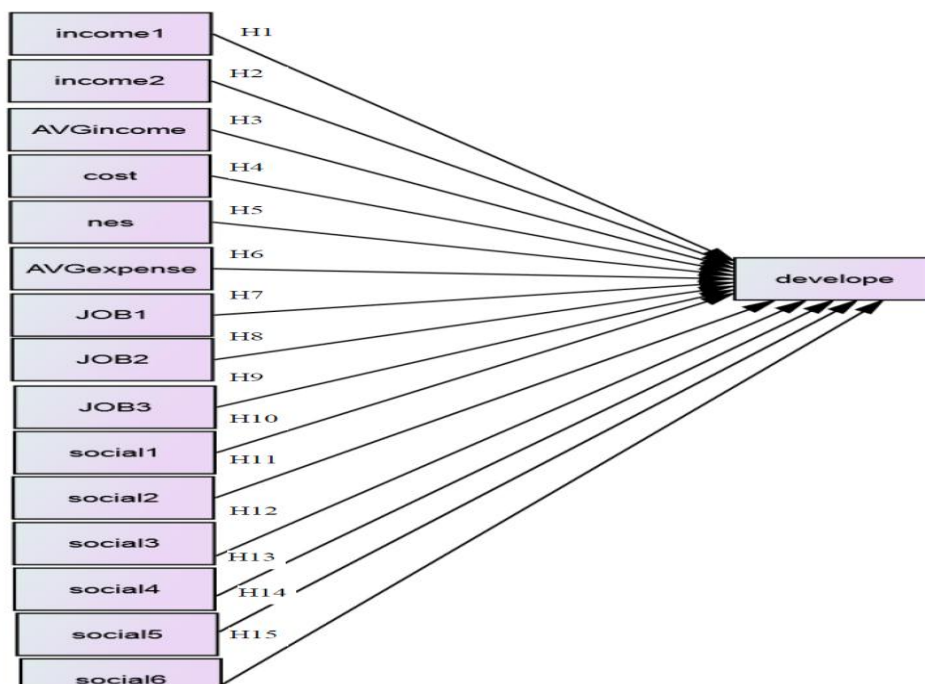

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตาราง 1

ชื่อตัวแปรและอักษรย่อในการวิเคราะห์

ชื่อตัวแปรภาษาไทย	อักษรย่อ
รายได้จากอาชีพหลัก	income1
รายได้จากอาชีพเสริม	income2
รายได้เฉลี่ยต่อคนของครัวเรือน	AVGincome
รายจ่ายประเภทต้นทุน	cost
รายจ่ายที่จำเป็น	nes
รายจ่ายเฉลี่ยต่อคนของครัวเรือน	AVGexpense
คนอายุ 15 - 60 ปีเต็ม มีอาชีพและมีรายได้	JOB1
อายุมากกว่า 60 ปีมีอาชีพและรายได้	JOB2
ครัวเรือนมีการเก็บออมเงิน	JOB3
คนในครัวเรือนไม่ดื่มสุรา	social1
คนในครัวเรือนไม่สูบบุหรี่	social2
คนอายุ 6 ปีขึ้นไป ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา	social3
คนสูงอายุ ได้รับการดูแล	social4
คนพิการ ได้รับการดูแล	social5
คนในครัวเรือนมีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณะ	social6
การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน	develope

ภาพ 2 ความสัมพันธ์ของตัวแปรตามสมมติฐาน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

สำหรับประชากรในการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน เขตอำเภอแม่วงก์ ตำบลแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์ ที่ได้จากข้อมูล จปฐ. ปี 2557 (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดนครสวรรค์, 2558) ประกอบด้วย 9 หมู่บ้าน 1,588 ครัวเรือน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยนี้ ใช้การสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง ในเขตพื้นที่หมู่ที่ 3 เนินสมบูรณ์ ตำบลแม่วงก์ อำเภอแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ ชาวบ้านซึ่งเป็นหัวหน้าครัวเรือน ในเขตพื้นที่หมู่ที่ 3 เนินสมบูรณ์ ตำบลแม่วงก์ อำเภอแม่วงก์ จังหวัด

นครสวรรค์ ที่ได้จากข้อมูล จปฐ. ปี 2557 จำนวน 101 ครัวเรือน

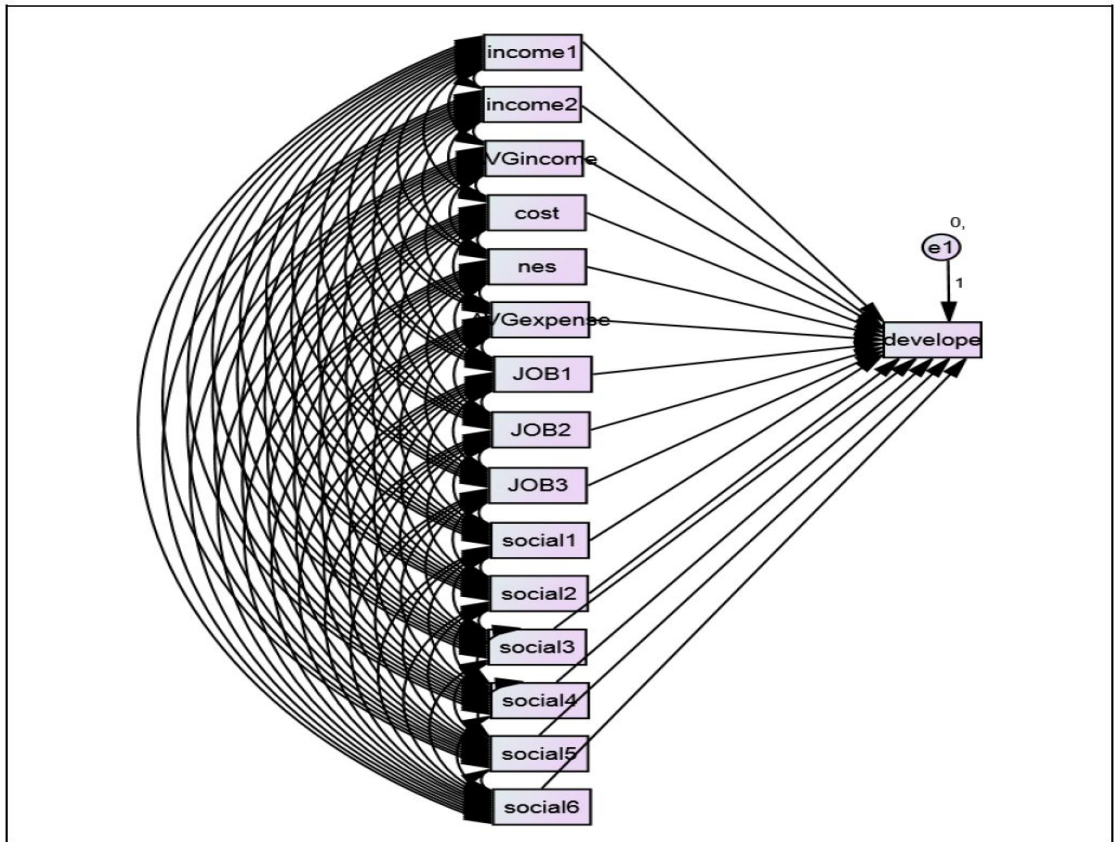
การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิ (secondary source) ที่ได้ประยุกต์มาจากแบบสำรวจข้อมูลพื้นฐาน (จปฐ) และข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช. 2ค) ของกรมการพัฒนาชุมชนกระทรวงมหาดไทย ปี 2557 (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดนครสวรรค์, 2558)

การหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ เพื่อยืนยันคุณภาพของข้อมูลที่ได้รวบรวมได้กับคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการหาค่าความเชื่อมั่น (reliability) โดยการวิเคราะห์เพื่อหาค่าความเที่ยงของมาตรวัดตัวแปรด้วยการวัดค่าความสอดคล้องภายใน (internal consistency) พิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์ครอนบาคอัลฟา (Cronbach's alpha

coefficient) มีค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach Alpha เท่ากับ 0.739

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐานของการวิจัย ใช้วิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง (structural equation model)

และวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์ (path analysis) ของตัวแปรด้วยโมเดลสมการโครงสร้าง โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป AMOS โดยมีชื่อตัวแปรและอักษรย่อในการวิเคราะห์ดังตาราง 1 และมีโมเดลการวิเคราะห์ ดังแสดงในภาพ 3

ภาพ 3 แบบจำลองเพื่อการวิเคราะห์

หมายถึง ตัวแปร

หมายถึง ค่าความคลาดเคลื่อน

→ หมายถึง ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ

↔ หมายถึง ความสัมพันธ์สองทาง

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 พิจารณาจากค่า t-value มากกว่า 1.96 และนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

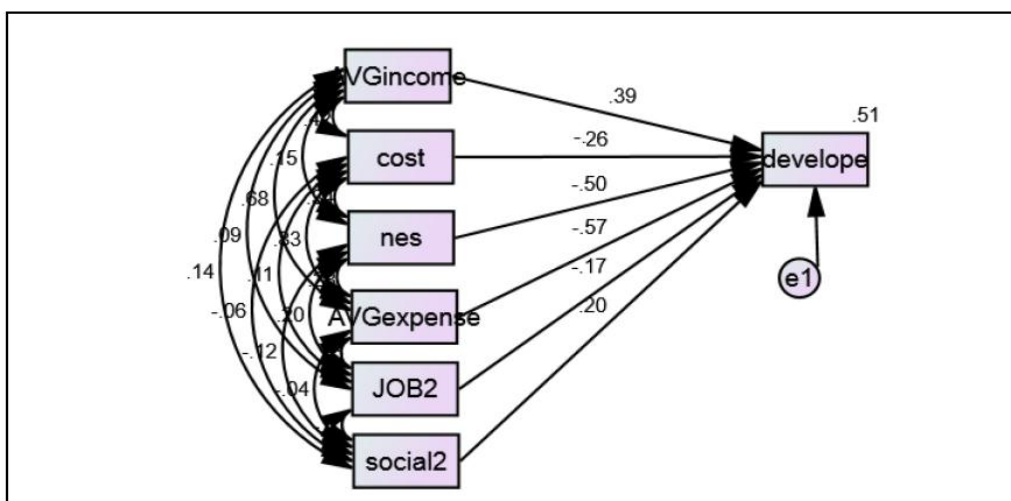
พิจารณาจากค่า t-value มากกว่า 2.54 ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางความสัมพันธ์ของตัวแปรสังเกตได้ภายในกับตัวแปรสังเกตได้ภายนอกสรุปผลการวิเคราะห์ (ดูตาราง 2)

ตาราง 2

ค่าสัมประสิทธิ์ความสัมพันธ์ของตัวแปร ค่าความคลาดเคลื่อน และ ค่า P-value

Path Diagram	Path Coefficients	Standard Errors	p-value
develope <--- AVGincome	.389	.000	***
develope <--- cost	-.264	.000	.050
develope <--- nes	-.501	.000	***
develope <--- AVGexpense	-.575	.000	***
develope <--- JOB2	-.173	.004	.016
develope <--- social2	.200	.003	.005

$p \leq 0.05$

ภาพ 4 ผลการทดสอบโมเดลสมการโครงสร้าง

จากตาราง 2 และภาพ 4 แสดงผลการวิเคราะห์ได้ดังนี้

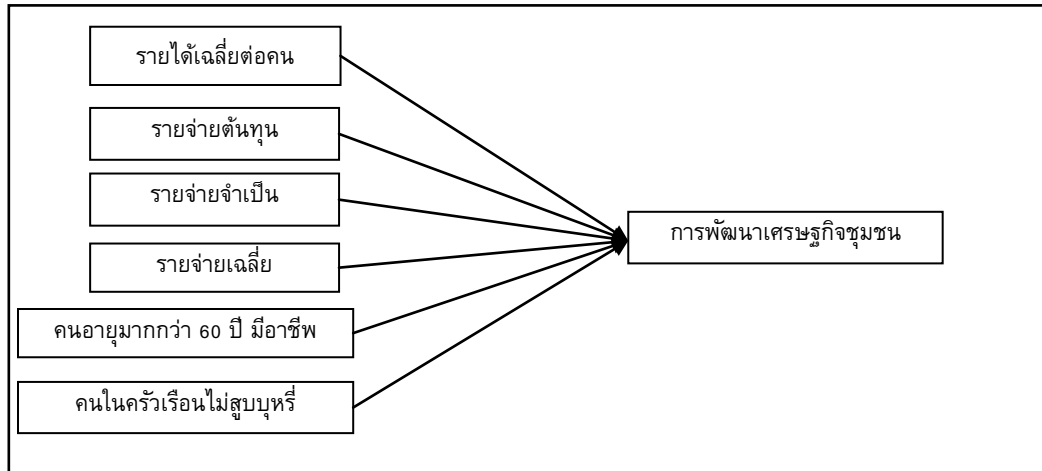
1. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ภายนอก กับตัวแปรสังเกตได้ภายใน พบว่า ตัวแปรสังเกตได้ภายนอกประกอบด้วย รายได้เฉลี่ยต่อคนของครัวเรือน (AVGincome) รายจ่ายประเภทต้นทุน (cost) รายจ่ายที่จำเป็น (nes) รายจ่ายเฉลี่ยต่อคนของครัวเรือน (AVGexpense) คนอายุมากกว่า 60 ปี มีอาชีพและมีรายได้ (JOB2) และคนในครัวเรือน

ไม่สูบบุหรี่ (social2) มีอิทธิพลทางตรงต่อ ตัวแปรสังเกตได้ภายใน การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน (develope)

ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางที่มีความสำคัญที่สุดคือ รายจ่ายเฉลี่ยต่อคนของครัวเรือน (AVGexpense) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ -0.575 รองลงมา คือ รายจ่ายที่จำเป็น (nes) รายได้เฉลี่ยต่อคนของครัวเรือน (AVG income) รายจ่ายประเภทต้นทุน (cost) และคนในครัวเรือนไม่สูบบุหรี่ (social2) โดยมีค่า

สัมประสิทธิ์เส้นทาง เท่ากับ -0.501, 0.389, -0.264 และ 0.200 ตามลำดับ ส่วน และเส้นทางที่มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางน้อยที่สุดคือ อิทธิพลของตัวแปรคนอายุมากกว่า 60 ปี มีอาชีพและมีรายได้

(JOB2) ที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน (develope) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง เท่ากับ -0.173 อย่างมีค่านัยสำคัญทางสถิติ

หมายเหตุ : —————> มีอิทธิพลทางตรง

ภาพ 5 ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

2. จากผลการทดสอบข้างต้นรูปแบบความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพบว่า รายได้จากอาชีพหลัก (income1) รายได้จากอาชีพเสริม (income2) คนอายุ 15-60 ปีเต็ม มีอาชีพและมีรายได้ (JOB1) ครัวเรือนมีการเก็บออมเงิน (JOB3) คนใน

ครัวเรือนไม่ดื่มสุรา (social1) คนอายุ 6 ปีขึ้นไป ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา (social3) คนสูงอายุได้รับการดูแล (social4) คนพิการ ได้รับการดูแล (social5) คนในครัวเรือนมีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณะ (social6) ไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน (develope)

การอภิปรายผล

สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ด้านเศรษฐกิจในมิติของรายได้ มีเพียง รายได้เฉลี่ยต่อคนของครัวเรือนเท่านั้นที่มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ส่วนรายได้จากอาชีพหลัก และรายได้จากอาชีพเสริมไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อการพัฒนา

เศรษฐกิจชุมชน ในมิติของรายจ่ายประกอบไปด้วยรายจ่ายประเภทต้นทุนในการประกอบอาชีพ รายจ่ายที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต และรายจ่ายรวมทั้งหมดเฉลี่ยต่อคนในครัวเรือนล้วนเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงเชิงลบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ปัจจัยทางด้านการประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้ มีเพียงคนอายุมากกว่า 60 ปีมีอาชีพและรายได้เท่านั้นที่มีอิทธิพลทางตรงเชิงลบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ส่วนคนอายุ 15 - 60 ปีเต็ม

มีอาชีพและรายได้ และครัวเรือนมีการเก็บออมเงิน ไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ส่วนปัจจัยทางด้านสังคมมีเพียง คนในครัวเรือนไม่สูบบุหรี่เท่านั้นที่มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ส่วนคนในครัวเรือนไม่ดื่มสุรา (ยกเว้นการดื่มเป็นครั้งคราว เฉลี่ยไม่เกินเดือนละ 1 ครั้ง), คนอายุ 6 ปีขึ้นไป ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง, คนสูงอายุ ได้รับการดูแลจากคนในครัวเรือน หมู่บ้าน/ชุมชน หรือภาครัฐ, คนพิการ ได้รับการดูแลจากคนในครัวเรือน หมู่บ้าน/ชุมชน หรือภาครัฐ และคนในครัวเรือนมีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณะเพื่อประโยชน์ของหมู่บ้าน/ชุมชนหรือท้องถิ่น เป็นปัจจัยที่ไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

สามารถอภิปรายผลได้ว่า ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจในมิติของรายจ่ายนั้น หากรายจ่ายของครัวเรือนลดลงก็จะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งสอดคล้องกับ สัมพันธ์ เตะชะอซิก (2540, หน้า 78) ที่กล่าวไว้ว่า ด้านเศรษฐกิจ ต้องเสริมสร้างกิจกรรมที่จะลดรายจ่าย จะสามารถพัฒนาความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนได้ นั่นคือเมื่อรายจ่ายของครัวเรือนลดลง ถึงแม้รายได้เท่าเดิม ก็สามารถทำให้ครอบครัวมีเงินเหลือมากกว่าเดิมที่จะนำไปใช้จ่าย จึงทำให้คนในชุมชนมีเวลาในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชนในการค้นหาคำปัญหาแก้ไขปัญหาส่วนรวมมากขึ้น ทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองและมีความเข้มแข็งมากขึ้น นอกจากนี้การพัฒนาอาชีพโดยการคิดค้นนวัตกรรมใหม่ หรือการใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ และหาได้ง่ายภายในชุมชนมาใช้ในการผลิตจะทำให้ต้นทุนในการผลิตลดลง และทำให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน นั่นคือคนไม่ต้องคิดมากเรื่องการผลิต เรื่องเงินลงทุนก็จะทำให้ระดับของความสุขในการชีวิตเพิ่มขึ้น

ในขณะที่ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจในมิติของรายได้ เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน นั่นคือทำให้คนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และทำให้ระดับของความสุขในการดำเนินชีวิตเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับ สัมพันธ์ เตะชะอซิก (2540, หน้า 78)

ส่วนปัจจัยทางด้านสังคมควรให้คนที่มียายุ 60 ปีขึ้นไปลดการทำงานให้น้อยลง และให้พักผ่อนเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม อีกทั้งการที่คนในครัวเรือนไม่สูบบุหรี่ เป็นปัจจัยที่ส่งผลทางตรงต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน แสดงให้เห็นว่าในปัจจุบันชาวบ้านในชุมชนควรให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพของคนในครัวเรือนเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะการดูแลสุขภาพด้วยการไม่สูบบุหรี่ สอดคล้องกับการศึกษาของ พัชรภา สິงห์ธนสาร (2558) ในขณะเดียวกัน คนอายุ 6 ปีขึ้นไป ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง เป็นปัจจัยที่ไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน แต่จากการศึกษาของ พัชรภา สິงห์ธนสาร (2558) พบว่า แม้การปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาจะไม่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจแต่ก็มีอิทธิพลทางตรงต่อการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

วัตถุประสงค์ที่ 2 จากปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่ได้จากวัตถุประสงค์ที่ 1 สามารถอภิปรายผลได้ว่า แนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจ นอกเหนือจากการสร้างรายได้ และลดรายจ่ายแล้วจึงควรให้ความสำคัญกับปัจจัยทางด้านสังคมสอดคล้องกับ พัชรภา สິงห์ธนสาร (2558) โดยเฉพาะการส่งเสริมให้เลิกสูบบุหรี่ อีกทั้งการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่วัดจากความสุขของคนนั้นแม้จะพบว่าการสร้างรายได้ทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นแต่ก็ไม่ควรให้คนที่อายุมากกว่า 60 ต้องเป็นคนทำงานสร้างรายได้เพราะจะมีผลให้การพัฒนาเศรษฐกิจลดลงเนื่องจากเป็น

ช่วงอายุที่สมควรได้รับความสุขเพื่อทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีจากการพักผ่อน

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้นำชุมชนและหน่วยงานของรัฐ รวมถึงคนในชุมชนควรให้ความสำคัญกับการลดรายจ่ายของคนในชุมชนให้น้อยลงไม่ว่าจะเป็นรายจ่ายประเภทต้นทุนซึ่งทำได้โดยการใช้ทรัพยากรที่สามารถหาได้ภายในท้องถิ่น ซึ่งจะมีต้นทุนที่ต่ำกว่าการจัดหาจากภายนอก หรือใช้กระบวนการปรับปรุงการผลิตใหม่ให้สามารถลดต้นทุนลงได้ เนื่องจากจะมีผลโดยตรงต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

2. ผู้นำชุมชนและหน่วยงานของรัฐ รวมถึงคนในชุมชนควรสนับสนุนให้คนในชุมชนนำหลักธรรม

มาใช้ในการดำเนินชีวิต เช่น โครงการหมู่บ้านศีล 5 เพราะปัจจัยทางด้านสังคม เช่น เรื่องบุญรี สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนได้

3. ผู้นำชุมชนและหน่วยงานของรัฐ รวมถึงคนในชุมชนควรสนับสนุนให้ชาวบ้านในชุมชนมีการรวมกลุ่มเศรษฐกิจอย่างจริงจังเพราะจะมีส่วนสำคัญในการสร้างรายได้ให้กับครอบครัวของสมาชิกและชุมชน เพราะจะช่วยทำให้ครอบครัวมีการใช้แรงงานมากขึ้น แต่ควรให้คนที่มียาอายุมากกว่า 60 ปี ซึ่งได้ผ่านการทำงานหนักมาเป็นเวลานานได้พักผ่อนมากขึ้น ลดการทำงานให้น้อยลง เพราะสามารถก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนได้

เอกสารอ้างอิง

จักรพงษ์ พวงงามชื่น, สวิชญา ศุภอุดมฤกษ์ ตรีรัตน์ และ นครเรศ รังควัต. (2556). การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน: กรณีศึกษา บ้านทาบ่าเป่า ตำบลทาบลาดุก อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

นภาพรณ หะวานนท์ และพิสมัย รัตนโรจน์สกุล. (2548). รายงานผลการวิจัยการเสริมสร้างทุนทางสังคมเพื่อชุมชนเข้มแข็ง. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

พรเทพ รัตนเรืองศรี. (2550). ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในการแก้ปัญหาความยากจน หมู่บ้านหนองแวง ตำบลโนนสะอาด อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ยุทธศาสตร์การพัฒนา), มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

พัชรภา สิงห์นสาร. (2558). ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน และการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนรอบวนอุทยานเขาหลวง เขตอำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์. นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

สังคีต พิริยะรังสรรค์. (2541). เศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง ปรัชญา ฐานะและอนาคต. ใน เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง: แนวความคิดและยุทธศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: กรมการปกครอง.

สัมพันธ์ เตชะอชิก. (2540). NGOs อีสาน. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดี.

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดนครสวรรค์. (2558). ข้อมูล จปฐ. ปี 2557. นครสวรรค์: ผู้แต่ง.